

Küləklər ölkəsinin qadın poeziyası

qları o qədim dövrlərdə də şairələrə xas olan açıq ifadə olunan həssaslıq bu misralarda heyrlənməyə bilməz. Buna baxmayaraq, o vaxtki müsəlman cəmiyyətində bir qadın məşhur şairə - aşiq ola bilər, hətta şərab içməyi tərənnüm edir, cinsiyyətini gizlətmir, həyatdan həzz almaq hüququnu öz sözü ilə təsdiqləyirdi. Məsələn, ilk Azərbaycan şairlərindən olan Məhsəti Gəncəvi (1141-1209) qorxmadan bəyan edir:

*Dur çəngi dinləyək, bir ülfət qataq,
Şərab içək, utancaqlığın ataq.
Hiylə şişəsinə çalib daşlara,
Canamazı bir cam şəraba sataq.*

Gözəllik şairin qəddar dünyaya qarşı yeganə silahıdır və sonda yalnız bir anlıq həzz önəmlidir.

Anın gözəlliyi heyrlətməz poetik obrazlarda tərənnüm edilir, xüsusən də qəddar zorakılığın və faciənin hər yerdə mövcud olduğu o uzaq zamanda. Şairə Aşiq Bəsti (1836–1936) qadının faciəli taleyindən yığcam və ifadəli danışır:

*Gecə-gündüz ağlamaqdan
Qəm evində dustaq oldum.
Bu dünyanın dərdi-qəmin
Yarı böldüm, orta q oldum.*

Vəhşiliklər, həyatın adi qəddarlığı şairələrdə kəskin hisslər yaradır, gözəlliyi daha qabarıq dərk edir, həyatın dəyərini hiss etdirir və buna görə də zorakılıqdan, ədalətsizlikdən daha cəsarətlə danışmağa vadar edir. Bir anlıq həzz də ona görə dəyərlidir ki, həyat kövrəkdir - hər kəs hər an ölür.

Modernist günlərə

Kitabda klassikləri yeni zamanın trendlərindən ayıran, fərqli üslub gətirən xətt aydın şəkildə göstərilir. Və bu, toplunu sanki iki yerə bölsə də, müasir poeziyanın inkişaf məntiqini izləməyə imkan verir. O, əvvəlki hiss partlayışları ilə müqayisədə emosional olaraq daha soyuq görünür. Bu modernist dövr, görünür, hələ 1900-cü illərdə başlayır. Müasir poeziya nadir hallarda klassik nümunələrin ehtiraslı ifadəliliyinə yaxınlaşır. Yeni şairələr isə keçmiş aşiqlərin faciəsinə çatmır. Oxucu həmişə bu günün çalalarına nəzər salmaq, yeni bədii süurun incəliklərini tutmaq istəmir.

Başlığı bütün antologiyanın adına çevrilən, orada təqdim olunan şairələrdən ən gənci Leyla Əliyevanın "Gedib bir az ağlayacağam" adlı müasir şeiri ruhlandırıcı təsir bağışlayır. Bu köhnə klassik poeziyanın gözəl və faciəli qroteski ilə orta q bir şey səslənir:

*Kimsə duyduq düşməsin
kədərindən, qəmimdən,
Durub yol alım bağa-
astaca ağlamağa...
Götürüm ürəyimi
atım coşan ümmana-
dalğaların qoynuna.
heç dinə də bilməsin-
"Niyə sığmır sinəmə?"
Gah tufan, gah rüzgar
apardıqca uzağa.*

Bununla belə, bəzən istisnalara baxmayaraq, müasir poeziyanın bölməsi sanki birbirindən ayrılır. Ola bilsin ki, xronoloji ardıcılıqla təqdim olunan ayrıca bir toplunu müasir poeziyaya həsr etmək daha məqsədəuyğun olardı. İndi kitab iki qeyri-bərabər hissəyə bölünür. Amma buna baxmayaraq, kifayət qədər diqqətə layiqdir və oxucunu Azərbaycan poeziyasının onun üçün açılmış səhifələrində düşünməyə sövq edir.

Kitabın əsas məziyyəti ondan ibarətdir ki, o, keçmiş əsrlərin qaranlığından füsunkar şairələr silsiləsi çıxarıb o dövrün qadınlarının taleyi, onların sevinc və kədəri haqqında düşünməyə vadar edir. Və bu gün az sayda şeir toplusu bunu bacarır.

*Rus dilindən tərcümə edən:
Afət Məmmədov,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar
mədəniyyət işçisi.*

2019-cu ildə Tampere şəhərindəki "Palladium Kiryat"

nəşriyyatında Məhsəti Gəncəvidən günümü-üzə qədər olan Azərbaycan qadın poeziyasının fin dilinə tərcümə edilmiş antologiyası çap olunub. Elə həmin yerdə, 1920-ci ilin yayında Beynəlxalq Poeziya Festivalında onun təqdimatı böyük uğurla keçdi. Orkestrin müşayiəti ilə aktrisanın ifasında Azərbaycan şairələrinin şeirləri ilhamla səsləndirilib. Kitab Finlandiya oxucuları arasında, xüsusən də qadın oxucular arasında böyük maraq doğurdu, o, satılıb qurtardı və indi onu ancaq kitabxanalarda tapmaq olar. Amma indi qədər bilmirdim ki, məşhur fin yazıçısı, şairə Rimma Erkko eyni vaxtda antologiyanın nəşrinə aşiq poeziyamıza heyranlığını ifadə etdiyi məqalə ilə cavab verib. Amma hələ də aşiq şairələrin ifasını görüb eşidə bilsəydi, onda təəssüratları daha da parlaq olardı. Təsadüfi deyil ki, aşiq sənəti YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irsi siyahısına salınıb. Məhraban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi və təşəbbüskarı olduğu Heydər Əliyev Fondu aşiq poeziyasının təbliği istiqamətində böyük işlər görmüş və görməkdədir.

Bu yaxınlarda "Küləklər ölkəsinin qadın poeziyası" məqaləsini aşkar etdim, həmyerlilərimi də bu məqalə ilə tanış etmək qərarına gəldim. Rimma Erkko qədim şairlərimizə o qədər heyran olmuş, kitabın tərtibatına o qədər valeh olmuşdu ki, onun ikinci hissəsində təqdim olunan müasir qadın poeziyasına praktiki olaraq toxunmamışdır, lakin qeyd etmişdir ki, o, daha geniş şəkildə təqdim edilmiş idi, ayrıca topluda. Yaxşı, ümid edək ki, Finlandiya nəşriyyatları onun təklifi ilə maraqlanacaq.

Tahira Cəfərova,

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi.

Rimma ERKKO

"Bir az ağlayacağam" Azərbaycan qadın poeziyasının antologiyası haqqında (Tərtib və Fin dilinə tərcümə edən Tahira Cəfərova)

"Gedib bir az ağlayacağam" – orta əsrlərdən bu günə qədər Azərbaycan qadın mahnı poeziyasının antologiyası.

Kitaba daxil edilən mətnlərin ən qədimi folklor ənənəsinə görə sonrakı qeydlərdə qorunub saxlanılan və buna görə də yazılı forma almış şeirlərdir. Kitabda birincisi XII əsrdə fəaliyyət göstərmiş, ən gənci isə 1984-cü il təvəllüdü şairə xanımlar təqdim olunur. Təəccüblüdür ki, nisbətən kiçik kolleksiyada müxtəlif əsrlərin qadınlarının mahnı yaradıcılığını bu qədər geniş və çoxşaxəli, təkə bir kitabın üz qabığıyla deyil, həm də bir ənənə ilə birləşdirən şəkildə təqdim etmək mümkün olub.

Yaşanmış haqsızlıqlar, zülm haqqında açıq lirik etiraflar.

Mövzuya dərin bələd olan müəllifin yazdığı ön söz, mətnlərdə mədəni reallıqların əlçatan izahatları, eləcə də şairələrin hər biri haqqında bioqrafik məlumatlar bugünkü Fin oxucusu üçün ən əhəmiyyətli olanı ortaya qoyur. Və təbii ki, ilk növbədə, necə olmalıdır, şeirlər öz sözünü deyir. Tərcümə çox peşəkərliliklə edilib. Tərcüməçi Tahira Cəfərova Bakıdandır, lakin 1980-ci illərdən Finlandiyada yaşayır. Bundan əlavə, bu məcmuə şairələrin də təmsil olunduğu Azərbaycan poeziyasının kifayət qədər geniş panoramasını açan onun redaktorluğu ilə nəşr edilmiş "Gövhəri laməkan mənəm" kitabını açıq şəkildə davam etdirir. Ən qədim lirik şeirlərdən bəziləri bir qədər yarımçıq görünü

Tərcüməçidən

bilər, lakin bu, bizə gəlib çatan nəğmə irsinin natamamlığından irəli gəlir.

Nəşr olunmuş kitab ifadəli və səxavətlə təsvir edilmişdir (lakin çox təəssüf ki, rəsmlərin götürüldüyü mənbələr göstərilmir). Və demək lazımdır ki, bütövlükdə bu kiçik antologiya danılmaz heyrlətməz, məhəbbətlə hazırlanmış mədəni məhsuldur. Bundan əlavə, o, Azərbaycan poeziyasını və daha geniş mənada mədəniyyətini əlçatan və gözəl şəkildə təqdim edir, lakin ən əsası, fin oxucusuna hələ də məlum olmayan şairələrin nüfuzlu lirikalarını təqdim edir. Bundan əlavə, kitabda müsəlman dünyasında qadın hüquqlarının xüsusiyyətləri açıqlanıb. İçərisində zərər qədər də siyasi pamfletizm eyhamı belə olmasa da, topluya daxil olan şairələrin bir çoxu yaşadıkları haqsızlıqları birbaşa və cəsarətlə etiraf edirlər. Yəni də bu, ilk növbədə, hissələrdən, qadın ruhundan bəhs edən əsl poeziya, ürekdən gələn lirikadır.

Gözəllik və faciəli tale həsrəti

Kitab boyu, uzaq XII əsrdən başlayaraq kəşifən motivlər keçir - bütün şairələr gözəllik və azadlıq istəyindən, həyatda öz yerini tapmaqdan, sevginin sevincindən və kədərindən danışır. Və təbiət həmişə onları müşayiət edir, sanki qadınların təcrübələrini əks etdirir. Ən qədim poetik əsərlərdə belə lirik münasibətin varlığını görmək olar.

Təbii ki, orta əsrlər poetik mətnlərinin fərdiliyi öz təbiətinə görə sentimental, hətta həssasdır. Ancaq onlar daxili aləmə deyil, ətrafa yönəldilmişdir. Şairənin görünüşü xəyalpərəstliklə rənglənsə də, bəsiərətsiz deyil. Bu misralarda qadınların adətən üzlerini gizlətməyə, meşət tənhası olmağa məcbur oldu-